

Centar za integrativnu bioetiku

Centar za integrativnu bioetiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu osnovan je odlukom Fakultetskoga vijeća 2013. godine kao ustrojbeni jedinica Fakulteta, što je bio logičan rezultat ranijih intenzivnih istraživačkih, nastavnih i izdavačkih aktivnosti u području bioetike na Fakultetu te nastojanja da se stvori čvršći institucionalni okvir za takve aktivnosti.

Bioetika je relativno mlado i iznimno propulzivno područje rasprava o novovrsnim etičkim problemima čovječanstva (u potezu od kliničke medicinske prakse te biomedicinskih istraživanja i njihove primjene, preko ljudskog odnosa prema ne-ljudskim bićima i prirodi općenito, uključujući uzroke i posljedice ekološke krize, do dilema koje nastaju s rapidnim razvojem biotehnologija i informacijsko-komunikacijskih tehnologija, kao što su kiborgizacija i umjetna inteligencija), koji se sagledavaju u širem znanstvenom, socijalnom, ekonomskom, pravnom, političkom, kulturnom, civilizacijskom i povijesnom kontekstu.

Nakon što se početkom 1970-ih godina formirala u Sjedinjenim Američkim Državama, da bi se potom ubrzano proširila diljem svijeta, doživljavajući burne promjene koje su uvelike ovisile i o određenim socijalno-kulturnim specifičnostima, bioetika se pojavila i u Hrvatskoj, najprije stidljivo 1980-ih godina, a potom artikuliranije 1990-ih, u nizu osmišljenih i međusobno koordiniranih inicijativa i projekata koji su odgovarali na izazove suvremenosti, ali i znanstveno-edukacijske izazove koji su iz toga izvirali. U tom smislu uz teologa Valentina Pozaića sa zagrebačkoga Filozofskoga fakulteta Družbe Isusove, sociologa Ivana Šegotu s Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci te pravnika i kulturologa Nikolu Viskovića s Pravnoga fakulteta Sveučilišta u Splitu među „pionire“ bioetike u Hrvatskoj valja uvrstiti i dvojicu profesora Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu – Ivana Cifrića s Odsjeka za sociologiju i Katedre za socijalnu ekologiju, koju je upravo on osnovao, te Antu Čovića s Odsjeka za filozofiju i Katedre za etiku. Dok je Cifrić bioetička pitanja problematizirao iz perspektive sociologije, odnosno socijalne ekologije, Čović je to činio iz perspektive filozofije, odnosno filozofske etike, ali obojica s naglašenim interdisciplinarnim pristupom, i to kako u vlastitim istraživačkim projektima i znanstveno-stručnim radovima tako i u entuzijastičnu umrežavanju znanstvenika iz različitih znanstvenih područja, polja i grana, pri čemu su znatnu energiju posvećivali promoviranju bioetičkih sadržaja i pristupa unutar akademske i šire društvene zajednice, poklanjajući posebnu pažnju mladima, tj. studentima te mlađim znanstvenicima i nastavnicima, što je svakako doprinijelo porastu interesa za bioetiku te njezinu razvoju i etabliranju.

Upravo je Ante Čović bio idejni tvorac i inicijator osnivanja Centra za integrativnu bioetiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, ujedno i prvi njegov voditelj od 2013. do 2018. godine, nakon čega je voditeljem Centra postao Hrvoje Jurić, također s Odsjeka za filozofiju i Katedre za etiku. Od 2017. godine tajnica je Centra Lidija Knorr, koja je u Centru zaposlena na radnom mjestu više asistentice, a uz nju je u Centru od 2015. godine zaposlen i Marko Kos, poslijedoktorand u Centru i na Odsjeku za filozofiju. Od 2016. do 2022. u Centru su kao asistenti, paralelno sa zaposlenjem na fakultetskim odsjecima, bili zaposleni Luka Perušić i

Denis Kos, koji su sada docenti na Odsjeku za filozofiju (Perušić) i Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti (Kos), ali su i nadalje suradnici Centra.

Uz spomenute zaposlenike i voditelje Centar okuplja i druge djelatnike i studente Filozofskoga fakulteta koji se bave bioetičkom problematikom iz perspektive svojih primarnih znanstvenih interesa (primjerice s odsjekâ za filozofiju, sociologiju, informacijske i komunikacijske znanosti, anglistiku, psihologiju i povijest), ali svoje djelovanje ni u ideji ni u praksi ne ograničava na Filozofski fakultet. Naime Centar je osnovan i od osnivanja djeluje sa svrhom interdisciplinarna povezivanja znanstvenika, nastavnika i studenata u okviru Filozofskoga fakulteta i Sveučilišta u Zagrebu. Ta se suradnja odvija putem istraživačkih, dokumentacijskih i edukativnih projekata i aktivnosti u području bioetike te povezivanja s drugim sveučilištima, izvansveučilišnim institucijama i pojedincima u Hrvatskoj i u inozemstvu. U tom smislu Centar se bavi izradom i izvođenjem domaćih i međunarodnih istraživačkih i infrastrukturnih projekata u području bioetike; prikupljanjem, uređivanjem i održavanjem dokumentacije, knjiga, časopisa i zasebnih članaka u području bioetike; stvaranjem digitalnih baza podataka i umrežavanjem sa srodnim institucijama u Hrvatskoj i inozemstvu; izdavanjem raznorodnih publikacija o bioetičkoj problematici; organiziranjem tribina, okruglih stolova, ljetnih škola, simpozija i konferencija; davanjem stručnih mišljenja i izradom ekspertiza u području bioetike; pružanjem stručne i infrastrukturne podrške radu bioetičkih tijela u Hrvatskoj; izradom i provođenjem edukacijskih programa na različitim razinama obrazovanja, kao i u sferi cjeloživotnog obrazovanja; popularizacijom bioetike u znanstveno-stručnoj i široj javnosti; implementacijom rezultata znanstveno-stručnih aktivnosti kroz suradnju s različitim socijalnim i kulturnim institucijama, projektima i inicijativama.

Pojedini rezultati rada Centra i planovi za sljedeće razdoblje ovom se prilikom ne mogu navesti u sažetoj formi, ali se može istaknuti nekoliko paradigmatičkih aktivnosti koje proizlaze iz onih dosadašnjih i otvaraju perspektivu budućnosti:

- daljnje vođenje, ažuriranje i unapređivanje dokumentacijsko-knjižničnoga fonda namijenjena istraživanjima u području bioetike te njegova digitalizacija u suradnji s Referalnim centrom za bioetiku u jugoistočnoj Europi, koji je također smješten u zgradi Filozofskoga fakulteta;
- priprema, prijava i provođenje znanstvenoistraživačkih projekata, bilo institucijskih, koji se izvode svake godine uz potporu Sveučilišta u Zagrebu, ili bilateralnih (među kojima se izdvajaju dosadašnji projekti s njemačkim i slovenskim partnerima), ili onih koji računaju na potporu Hrvatske zaklade za znanost, zaklada iz inozemstva te Europske unije;
- suorganiziranje raznih, mahom tradicionalnih i dugovječnih bioetičkih skupova, uključujući tribine poput *Bioetičkog utorka* u Zagrebu (od 2005. godine), međunarodne znanstveno-kulturne manifestacije poput *Lošinjskih dana bioetike* u Malome Lošinj (od 2002.), međunarodne ljetne škole poput *Bioetike u kontekstu* (od 2012.) i svjetskih konferencija kao što je bila ona o etičkoj edukaciji koja je u suradnji s Međunarodnom asocijacijom za etičku edukaciju 2023. godine održana na Filozofskome fakultetu;
- potpora studentskim aktivnostima u području bioetike, poput *Studentske bioetičke radionice* u okviru *Lošinjskih dana bioetike*, koja se kontinuirano organizira od 2005. godine, a u međuvremenu je prerasla i u širi projekt *Bioetički inkubator*;
- izdavanje bioetičkih publikacija, prije svega u suradnji sa zagrebačkom izdavačkom kućom Pergame-na, u čijem je izdavačkome nizu „Bioetika“ dosad objavljeno više od pedeset znanstvenih monografija i zbornika radova;

Dio atmosfere 11. međunarodne konferencije o etičkoj edukaciji, kojoj je Centar bio suorganizator, održane 2023. godine na Filozofskome fakultetu.

- daljnje međuodsječko povezivanje bioetički relevantnih predmeta i kolegija na Filozofskome fakultetu i isto takvo međufakultetsko povezivanje unutar Sveučilišta u Zagrebu, kao i priprema za pokretanje doktorskoga studija integrativne bioetike na temelju ranije izrađenog elaborata;
- razvijanje projektnih i inih suradnji sa srodnim institucijama u Hrvatskoj i inozemstvu te poticanje osnivanja takvih institucija i konkretna pomoć u tome;
- iniciranje javnih rasprava o bioetičkoj problematici ili uključivanje u njih, osobito u slučajevima koji zbog nezadovoljavajuće artikulacije problema izazivaju duboke društvene polarizacije (npr. pobačaj, eutanazija, genetički modificirani organizmi, tretman životinja, transhumanistički projekti), kao i davanje ekspertnih mišljenja, i to ne samo putem medijskih nastupa djelatnika i suradnika Centra nego i prilikom donošenja zakona i drugih pravnih akata te sudjelovanjem u radu (bio)etičkih tijela na raznim razinama.

Značajan zamah radu Centra za integrativnu bioetiku dalo je njegovo uključivanje u mrežu *Znanstvenoga centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku*, koji je proglašen Odlukom ministra znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske 2014. godine, a koji se ostvaruje pri Filozofskome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu kao instituciji nositeljici. Upravo zahvaljujući Centru za integrativnu bioetiku Filozofski je fakultet postao institucijom nositeljicom Znanstvenoga centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku kao jednoga od triju znanstvenih

Dio atmosfere Studentske bioetičke radionice, koja se svake godine održava u sklopu međunarodne znanstveno-kulturne manifestacije Lošinjski dani bioetike u Malome Lošinj.

centara izvrsnosti u društveno-humanističkome području, što je respektabilno priznanje Filozofskomu fakultetu i njegova prednost u odnosu na druge društveno-humanističke fakultete u Hrvatskoj. Znanstveni centar izvrsnosti, a time i fakultetski Centar za integrativnu bioetiku, djeluje na podlozi međunarodno afirmirana koncepta i projekta *integrativne bioetike* kao interdisciplinarna i pluriperspektivna bavljenja problematikom života i manipulacija životom u povijesnoj perspektivi i aktualnim kontekstima, što podrazumijeva i horizontalno, tematsko-predmetno umrežavanje (problemi u spektru „od bolničkog kreveta do klimatskih promjena“), i vertikalno umrežavanje pristupâ, odnosno različitih i svih znanstvenih perspektiva, s proširenjem na raznorodne ne-znanstvene, odnosno kulturne perspektive (svjetonazorske, religijske, rodne, političke, umjetničke i dr.).

Upravo je krug ljudi koje okuplja Znanstveni centar izvrsnosti, a s njime i fakultetski Centar za integrativnu bioetiku na čelu s Antom Čovićem, zaslužan za stvaranje i etabliranje koncepta integrativne bioetike. Inicijalni moment bila je konferencija *Bioetika u južnoj i jugoistočnoj Europi: izgledi integrativne etičke refleksije na podlozi intrakulturnih razlika u Europi*, održana 2004. godine u Interuniverzitetskome centru u Dubrovniku, koja je okupila voditelje i suradnike dvaju znanstvenih projekata – *Bioetika i filozofija* (voditelj Ante Čović, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) i *Kultura koristi naspram kulture normi: o intrakulturnim razlikama u zapadnjačkoj bioetici* (voditelj Walter Schweidler, Ruhrsko sveučilište u Bochumu) – da bi se iz nje razvili daljnji projekti i aktivnosti, kojih su se pozitivni učinci neprestance umnožavali i obogaćivali, a razvijali su

se na više razina, kao što su znanstveni dijalog, znanstveno-nastavni programi te znanstvenoistraživačka infrastruktura.

U proteklih dvadeset godina ostvaren je silan napredak na tom planu. Bioetičari iz Hrvatske, pogotovo sa Sveučilišta u Zagrebu i s Filozofskoga fakulteta, u tome su igrali ključnu ulogu, s jedne strane inicirajući i održavajući plodotvornu suradnju s njemačkim i drugim europskim i svjetskim bioetičarima, a s druge strane skrbeći za pokretanje i razvoj bioetičke diskusije i institucionalizacije u području jugoistočne Europe, koju su time promovirali kao ravnopravna partnera u internacionalnim razmjerima. Time je također ostvaren napredak u pogledu *europizacije bioetike* kao protuteže dominantnom angloameričkom pristupu bioetičkoj problematici, uključujući pronalaženje, istraživanje i promicanje „protobioetičkih“ koncepcija (kao što su one u djelima Alberta Schweitzera, Fritza Jahra i Hansa Jonasa) sa svrhom utemeljenja bioetike u europskoj kulturnoj, filozofskoj i znanstvenoj tradiciji.

Danas Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku okuplja više od stotinu znanstvenika, nastavnika i studenata iz Hrvatske te drugih europskih i svjetskih zemalja, kao i sedam hrvatskih ustanova koje se koordinirano, prema utvrđenu znanstvenome programu, bave bioetičkom problematikom. Uz Centar za integrativnu bioetiku Filozofskoga fakulteta to su: Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu, Dokumentacijsko-istraživački centar za europsku bioetiku Sveučilišta u Rijeci, Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Centar za integrativnu bioetiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu, Centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te Referalni centar za bioetiku u jugoistočnoj Europi pri Hrvatskome filozofskom društvu.

S obzirom na sve rečeno Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i njegov Centar za integrativnu bioetiku prva su adresa na koju se treba javiti svatko koga zanima aktualna i u svakome pogledu važna bioetička problematika.

Hrvoje Jurić

Djelatnici i suradnici Centra za integrativnu bioetiku

ČOVIĆ, Ante (Split, 1949) (1976–2018) 2013. voditelj Centra za integrativnu bioetiku.

JURIĆ, Hrvoje (Bihać, Bosna i Hercegovina, 1975) (2000) 2018. voditelj Centra za integrativnu bioetiku.

KNORR, Lidija (Zagreb, 1989) (2017) 2017. asist., 2023. viša asist.

KOS, Denis (Varaždin, 1990) (2016) 2016. asist., 2023. doc.

KOS, Marko (Varaždin, 1986) (2015) 2015. asist., 2021. poslijedoktorand.

PERUŠIĆ, Luka (Zagreb, 1987) (2016) 2016. asist., 2022. doc.